

Zemes dēls

ar zvaigžņu dvēseli

...1906. gada trešajās Lieldienās no Rīgas stacijas ar Varšavas vilcienu viņš kopā ar brālēnu slepeni dodas ceļā uz Vīni. Romantiskajā un mūzikas pārpilnajā multinacionālajā metropolē jaunais vidzemnieks, iesācējs dzejnieks **Fricis Bārda** cer izglītoties un iegūt pasaules cilvēka stāju.

Friča Bārdas dosjē

- Latviešu romantiskās dzejas meistars. Viņa dzejai raksturīga oriģināla tēlainība un ritmika, filozofisks vispārinājums.

- 1911. gadā publicēts pirmais dzejas krājums *Zemes dēls*, ko autors velta tēva piemiņai. Otrais, *Dziesmas un lūgšanas Dzīvības Kokam*, tāpat arī tēlojumi *Vita somnium* izdoti jau pēc Bārdas nāves, 1923. gadā.

- Daba, īpaši tēvamāju *Rumbiņu* baltie bērzi ir viens no viņa dzejas iemīļotākajiem motīviem: "Ja bērzi nebūtu manā dzimtenē, citāda būtu mana dvēsele un arī mana tauta būtu citāda."

"Bet tev mūžam jaunas tāles slāpa"

Pociema *Rumbiņu* saimnieku Jāņa un Ievas Bārdu trešais dēls Fricis ir ļoti gudrs un zināšanu kārs. Pabeidzis Limbažu pilsētas skolu, vēlāk kā kroņa stipendiāts – Valkas skolotāju semināru, kas tolaik atradās Rīgā, viņš no 1901. līdz 1905. gadam strādā Katlakalna draudzes skolā.

Fricis tikai retumis apciemo vecāku mājas, jo darba skola daudz, jāspēlē ērģeles baznīcā, jāvada koris. Turklāt viņš ir sācis dzejot – 1902. gadā *Rīgas Avīzē* parādās jaunā dzejnieka pirmā publikācija. Fricis sajūt, ka skolotāja darbs nav tas, pēc kā tiecas viņa gars, tāpēc atsakās no vietas it kā veselības stāvokļa dēļ.

Labākais bērnības draugs brālēns Teodors Lācis studē medicīnu Tērbatā, un Fricis kopā ar viņu dodas uz universitāti. Lai attaisnotos vecāku priekšā, Fricis viņiem raksta, ka nav spējis turēties pretī dziņai vēlreiz izmēģināt laimi "uz augšu laisties". Tomēr Tērbata pret jauno censoni, kuru interesē tikai filozofija, nekas cits, nav vēlīga – universitāte 1905. gada revolūcijas dēļ tiek slēgta, viņš pats saslimst. Ārsti izsaka aizdomas par nieru kaiti vai pušļa akmeņiem.

Slimība gan Bārdu pārāk netraucē un tiek pavisam piemirsta, kad abiem jaunekļiem rodas plāns doties uz Vīni. Teodors tur cer turpināt studijas, bet Fricis – kā brīvklauštājs apmeklēt universitātes Filozofijas fakultāti. Ar finansēm gan ir pavisam švaki, tāpēc vecākus par iecerēto informē tikai pēc tam, kad 1906. gada pavasarī Vīnē jau noīrēta istaba par 20 guldeniem mēnesi.

"Dzīve ar daudz asarām un ar mērķi ir simtreiz labāka nekā dzīve bez asarām un bez mērķa."

"No dzīves es par dziļu ievainots"

Vīnes universitātē Bārda pirmajā semestrī klausās lekciju kursu eksperimentālajā fizikā, romiešu literatūras vēsturē, Horācija dzejas analizē, romiešu satīrā, latīņu stila vingrinājumos. Studentiem te ir lētāka ēšana, tramvaja un dzelzceļa biļetes, tāpat teātris un opera, bet bibliotēku, observatoriju, botānisko dārzu var apmeklēt pilnīgi par brīvu.

Vasarsvētkos abi ar Teodoru dodas uz Alpiem. Šķiet, visa pasaule viņiem pie kājām, taču pēc sešu stundu kāpiena kalnos Fricis nespēkā saļimst – uznākusi nieru lēkme. Atgriezies Vīnē, viņš visu vasaru vārģuļo. Ir nopietni jāārstējas, bet tam trūkst naudas. Par savām kaitēm viņš raksta tikai Rīgā palikušajiem draugiem, vecāki neko nezina ne par dēla zobu un ausu sāpēm, ne plaušu kataru, ne arī par nopietno nieru iekaisumu. Izšķisana abiem brālēniem grūta, piecas nedēļas no vietas viņu pusdienas ir kartupeļi, kartupeļi un kartupeļi... Labi, ka slimība likusi Fricim kļūt par veģetārieti.

1906. gada rudenī viņš ir pietiekami atspirdzis, lai turpinātu klausīties lekcijas.

Šajā laikā viņš iepazīstas ar jaunu atraitni, ungāru studenti Ellu. Taču laimes brīži ir īsi – drīz Bārdam atkal piemeklē akūts nieru iekaisums. Vairāk nekā mēnesi nākas ārstēties slimnīcā, kur Ella viņu citīgi kopj. Slimības izraisītās ciešanas rada bezcerību un flegmu – plāns par izglītošanos ārzemēs izgāzies, pašlepnoms aizskarts, sabojātās veselības un naudas trūkuma dēļ jādodas mājup.

"Mans prieks vairs nevar būt bez slēpām ēnām"

1907. gada pavasarī Fricis Bārda atgriežas Rīgā, bet uz dzimtajām mājām līdz tēva pēkšņajai nāvei 1909. gada aprīlī tā arī neaizbrauc. Jo būtu kauns tēvam acis skatīties – viņu uzskatītu par sappotāju un palaidni, kas pametis labu vietu, bet neko nav sasniegjis.

Bārda strādā vairākos literārajos žurnālos un pamazām atgriežas skolotāja darbā – vispirms Korti vīriešu progimnāzijā, pēc tam arī Ķeņiņa reālskolā un Sulces sieviešu progimnāzijā. Friciā balss ir klusa, uzstāšanās nedroša, viņš necieš paviršību, tomēr skolā tiek ļoti ieredzēts. Satuvinoties ar citiem latviešu literātiem, bohēma Bārdam

paliek pilnīgi sveša – slimības novājinātais organisms ir pārāk vārgs, lai to iedētu ar smēķēšanu un dzeršanu.

Toties viņš aktīvi piedalās rakstnieku vakaros ar priekšlasījumiem. Tērpies garos, melnos svārkos, mākslinieka kravatī ap kaklu, garos matus sakārtojis īpašā veidā, Fricis Bārda runā klusi, sevi iegrimis, it kā publikas nemaz nebūtu. Dažreiz viņš nogībst. Tad sajūsmīnātās dāmas viņu atgriež pie sāmaņas. Draudzene Bonifacija Rogge, pianiste un koleģe Sulces skolā, labi zina, kā jārikojas.

Bārdam ir vēl otra – vēstulu draudzene Paulina Puskalne. Ilgi viņš nespēj izšķirties, ar kuru no abām saistīt dzīvi. Pēc vairākiem gadiem beidzot izlemj – tā būs Paulina.

Fricis savai topošajai ģimenei vēlas celt namiņu blakus *Rumbiņiem*. Tam vajag naudu, tāpēc smagi jāstrādā gan kā skolotājam (viņš sāk mācīt arī ētiku Latvju dramatisķajosursos un ticības mācību Sulces progimnāzijā), gan daudz vairāk rakstot. Bet veselība "cīkst un klibo", dzejnieku ik pa laikam moka galvas sāpes, drudzis, nieres...

"Tā traucam un skrienam un – laimīgi esam"

Vasaras Fricis pavada *Rumbiņos* – atkopjas pēc garās ziemas, vingro, saulojas, beržas ar aukstu ūdeni. Dzer pienu, par ko mātei *maksā* ar siena plaušanu govij.

1915. gada 28. maijā Fricis ar Paulinu atstāj Rīgu, un tās pašas dienas vakarā *Rumbiņos* Umurgas mācītājs Hiršfelts viņus salaulā. Līdz pat nākamajam gada janvārim abi dzīvo savā lauku namiņā. Dzejnieks atspirdz, atpūšas, pricējas par gaidāmo bērnu.

30. janvārī viņš sāk strādāt jaundibinātāja latviešu ģimnāzijā Rīgā, aktīvi darbojas izglītības organizēšanā un vadīšanā, bieži piedalās skolotāju konferencēs. Bet vasaras sākumā ir tik noguris, ka, *Rumbiņos* ieradies, trīs nedēļas pavada "horizontālā stāvoklī".

Nākamajā mācību gadā Bārda vada skolotāju arodbiedrību, piedalās skolotāju kongresā Tērbatā. Viņam rūp topošās Latvijas liktenis, kam vajadzīgi izglītoti un kulturāli cilvēki. 1917. gada vasaru pavadījis ar ģimeni, kurā nu ir divi bērni – Zigurds un mazā Ulrika, augustā Bārda dodas uz Rīgu. Bet jau pēc nedēļas

atgriežas – Rīgā ienācis vācu karaspēks. Nākas meklēt darbu citur. Septembrī viņš kļūst par Valmieras skolu inspektoru, pēc tam dibina Izglītības biedrību un reālģimnāziju.

Kopā ar ģimeni Bārda dzīvo trūcīgos apstākļos, staigā ūdenszābakos, nereti saaukstējas. Nieru slimība uzliesmo no jauna, bet ārstēties nav laika. Tikai 1918. gada aprīlī Fricis lūdz jaunākajam brālim Antonam noskaidrot, kurš Tērbatas universitātē ir labākais speciālists nieru slimībās. Vasara atkal paeļ *Rumbiņos* un šķiet, ka veselība uzlabojusies.

"Mana dzīvība vientuļa svecite"

Augustā dzejnieks drūmu sirdi dodas uz Rīgu pedagoga darbā. Oktobrī uz namu Ģertrūdes ielā 69/71, kur izveidojusies vesela rakstnieku kolonija, pārdē ar ievu un abus mazos, pēc kuriem tik izmisīgi ilgojies.

Decembrī viņš izsliko gripu un, Ziemassvētku brīvlaikam sākoties, atzistas, ka vairs nespēj strādāt. Vārģus un nespēcīgus Fricis sagaida jauno, 1919. gadu.

Jau rudenī brālēns Teodors, studiju biedrs Vīnē, viņam tika ieteicis operēt labo nieru. Bet Fricis nespēj izšķirties, ko darīt – ja būtu tikai operācija bez grūtības un sāpīgās priekšizmeklēšanas, tad ļautos, bet tagad jūtas par vāju. Dzejnieks vilcinās, kamēr sākas komplikācijas.

18. februārī Paulina viņu nogādā pilstētas 1. slimnīcā. Kara laiks, trūcīgi apstākļi, paviršā attieksme... Marta sākumā notiek operācija, taču vecais ķirurgs Bergmanis nieru akmeni nevar atrast. Slimnieks, atgūvis pēc mokošā pārbaudījuma, jau sapricējas, ka drīz varēs atstāt slimnīcu, bet...

Pēc nedēļas, 11. martā, operācija jāatkārto. Brūces tiek pārsietas ar šaļu pilnām pakulām. Dzejnieks nodzīvo vēl tikai pāris dienas – 1919. gada 13. marta pēcpusdienā viņš vairs nevar parunāt, bet deviņos vakarā Fricis Bārdas mūžs trīsdesmit deviņu gadu vecumā ir noslēdzies. **!**

Maija Krekle

Izmantoti Misija bibliotēkas Rokrakstu un reto grāmatu krājuma materiāli, K. Kārklīņa (1935) un E. Sūnas (1925) monogrāfija par dzejnieku.